

Warszawa, dnia 25 lutego 2020 r.

KMP.570.28.2019.RK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Komisariatu Policji w Ząbkach
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 27 listopada 2019 r., Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) wizytował Komisariat Policji w Ząbkach, ul. Górnośląska 30 (dalej: Komisariat, jednostka, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodziło: Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalistka ds. bezpieczeństwa), Magdalena Dziedzic i Rafał Kulas (prawnicy).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom, w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

W czasie wizyty wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono wstępną rozmowę z podinsp. Dariuszem Korzeniem – Komendantem Komisariatu Policji w Ząbkach, na temat funkcjonowania jednostki i problemów, z którymi mają do czynienia funkcjonariusze podczas codziennej służby;

- dokonano oglądu pomieszczeń Komisariatu, w tym pokoi służbowych, szatni funkcjonariuszy, dyżurki i sanitariatów;
- dokonano inspekcji radiowozu służącego do przewozu osób zatrzymanych;
- przeprowadzono rozmowy z funkcjonariuszami Policji pełniącymi służbę w Komisariacie;
- dokonano analizy wybranej dokumentacji, m.in. prowadzonych rejestrów, protokołów zatrzymań i akt postępowań przygotowawczych.

W przedmiocie zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia prewencji tortur (pkt. 5). Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa lub podjęcia innych działań, niezależnych od Komendanta wizytowanej placówki (pkt. 4).

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osoba zatrzymana, funkcjonariusz Policji, pracownik cywilny, inna osoba przebywająca w placówce w dniu wizyty) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaze, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka jednostki

Komisariat Policji w Ząbkach jest jednostką podległą Komendantowi Powiatowemu Policji w Wołominie. W jego skład wchodzi: zespół patrolowo-interwencyjny, zespół dyżurnych, zespół dzielnicowych, zespół ds. wykroczeń i ogniwo kryminalne.

Służbę w jednostce pełniło 33 funkcjonariuszy (wydział patrolowo-interwencyjny posiadał 3 wakaty). W czasie wizytacji przedstawiciele KMPT na terenie obiektu nie przebywały osoby zatrzymane.

4. Problemy systemowe

4.1. Sytuacja kadrowa w Policji

Poważnym problemem dotyczącym jednostkę jest sytuacja kadrowa. Liczba funkcjonariuszy pełniących służbę w Komisariacie jest zdaniem KMPT za mała, w stosunku do faktycznej liczby mieszkańców Ząbek. Z ustaleń delegacji wynika bowiem, że mieszkańców miasta, może być dwukrotnie więcej niż osób formalnie zameldowanych. Miasto prężnie się rozwija, powstają nowe inwestycje budowlane. Sytuacja jest szczególnie widoczna w części Ząbek od strony ul. Powstańców, która skupia na swoim terenie większość inwestycji w mieście. Tam też dochodzi najczęściej do zdarzeń wymagających interwencji i reakcji Policji. Wzrost gospodarczy miasta i inwestycje budowlane stanowią dla Policji duże wyzwanie, nie tylko w odniesieniu do obowiązków ustawowych, ale również w punktu widzenia komunikacji, np. w przypadku czynności wykonywanych z udziałem cudzoziemców. Sporą część pracowników budowlanych wykonujących prace na terenie miasta stanowią bowiem obcokrajowcy, w szczególności z państw wschodniej części Europy.

Problemem są też wakaty. Na dzień wizytacji wydział patrolowo-interwencyjny posiadał 3 wakaty, co w odniesieniu do ogólnej liczby funkcjonariuszy pełniących służbę w wydziale (11 etatów) stanowi ok. 27, 3 % obsady.

Mocno obciążeni są też funkcjonariusze zajmujący się prowadzeniem postępowań przygotowawczych (a więc czynności policyjnych, w czasie których istnieje wysokie ryzyko tortur). Ogniwo kryminalne, w skład którego wchodzi ta grupa funkcjonariuszy liczy 7 osób. Od stycznia 2019 r. do dnia wizytacji wszczęto w jednostce ponad 760 postępowań, co w odczuciu KMPT stanowi dużą liczbę w odniesieniu do stanu etatowego ogniwa.

Zła sytuacja kadrowa powoduje, że policjanci są dodatkowo obciążeni pracą, przemęczeni i sfrustrowani brakiem systemowych rozwiązań tej sytuacji. Niemile widziane jest branie udziału w szkoleniach, gdyż powoduje to dodatkowe obciążenie pracą pozostałych policjantów.

KMPT jest zaniepokojony powyższą sytuacją. Odpowiedni poziom zatrudnienia może bowiem mieć wpływ na jakość pracy funkcjonariuszy, ich możliwości zawodowe, motywację

i reżim, w stosunku do osób pozbawionych wolności. Braki kadrowe stwarzają ryzyko niewłaściwych zachowań i sprzyjają wypaleniu zawodowemu.

Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT) wskazuje, że poziom zatrudnienia personelu miejsc detencji ma bezpośredni wpływ nie tylko na bezpieczeństwo i ochronę zarówno zatrzymanych, jak i personelu, ale również na możliwości personelu w zakresie organizacji codziennej pracy i reżimu instytucji jako całości. Odpowiedni poziom zatrudnienia zapobiega również przypadkom wypalenia wśród członków personelu i pozwala im korzystać z pełnej zdolności zawodowej, zamiast koncentrować się tylko na codziennych czynnościach¹.

Po wizycie w Polsce Podkomitet wyraził zaniepokojenie sytuacją kadrową w Policji. W ocenie SPT liczba wolnych miejsc pracy może nie być proporcjonalna do wymaganej liczby pracowników. Płace są niskie, co przyczynia się do trudności w rekrutacji nowego personelu. SPT rekomendował, aby Polska przeprowadziła ocenę liczby pracowników wymaganych do profesjonalnej służby Policji i zapewniła wynagrodzenie proporcjonalne do wymaganych kwalifikacji i obowiązków tej grupy zawodowej, aby zapewnić jej odpowiednią motywację, jako ogólny środek zapobiegawczy².

KMPT zaleca Komendantowi Powiatowemu Policji w Wołominie zwiększenie liczby funkcjonariuszy pełniących służbę w jednostce.

4.2. Brak środków prawnych służących ochronie sygnalistów

Skuteczne zapobieganie torturom wymaga stworzenia odpowiednich ram prawnych i kultury instytucjonalnej, które umożliwią funkcjonariuszom Policji zgłaszanie przypadków niewłaściwych zachowań ze strony ich współpracowników, bez ryzyka odwetu lub posądzenia o nielojalność wobec swojej grupy zawodowej.

Wizytacja KMPT pokazała, że w Policji w dalszym ciągu brak jest odpowiednich procedur, które zapewniałyby funkcjonariuszom poufny i bezpieczny sposób raportowania o przypadkach złego traktowania ze strony innych policjantów. Teoretycznie funkcjonariusz może napisać notatkę do komendanta i przekazać ją za pośrednictwem swojego bezpośredniego przełożonego. Jednak ten sposób raportowania sprawia, że funkcjonariusze obawiają się postrzegania swojej postawy jako nielojalności i ewentualnych, późniejszych konsekwencji. Nie zgłaszają więc przypadków złego traktowania ze strony innych policjantów.

¹ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT). Zob. Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 139-140.

² Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 42-43.

Niektórzy funkcjonariusze pytani o sposób raportowania takich przypadków sygnalizowali, że nie ma takiej procedury lub nie wiedzieli, co w takiej sytuacji mogliby zrobić.

Delegacja KMPT uważa, że sama Policja powinna włożyć wysiłek w budowę odpowiedniej kultury instytucjonalnej, która będzie zachęcać funkcjonariuszy do aktywnego przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu oraz informowania o przypadkach przemocy w służbie.

Na potrzebę wprowadzenia w Polsce środków służących ochronie sygnalistów w Policji zwrócił uwagę Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)³, w raporcie z wizyty w 2013 r. Dostrzegł wówczas konieczność opracowania jasnego schematu raportowania przypadków złego traktowania osób zatrzymanych, odrębnym organom, znajdującym się poza strukturą jednostki, której taki incydent dotyczy oraz opracowania ram pozwalających na udzielenie prawnej ochrony sygnalistom⁴. Standard ten CPT rekomendował też podczas wizyt w innych krajach oraz w swoim ostatnim rocznym sprawozdaniu z działalności w 2018 r.⁵

Konieczność ochrony prawnej sygnalistów i promowania kultury uznającej ich ważną rolę w społeczeństwie podkreślają również Komitet Ministrów Rady Europy⁶, Parlament Europejski⁷ oraz organizacje pozarządowe. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że w dniu 26 listopada 2019 r. w dzienniku ustaw Unii Europejskiej opublikowana została dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii. Dyrektywa weszła w życie 16 grudnia 2019 r. Od tego czasu Polska ma dwa lata na jej transponowanie do krajowego porządku prawnego.

Działalność sygnalistów może stanowić wczesne ostrzeżenie i pomoc w ujawnianiu nieprawidłowości, które w przeciwnym razie mogłyby pozostać ukryte oraz identyfikacji osób

³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).

⁴ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 24.

⁵ Zob. Czternasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2004) 28, § 26; Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2013) 23, § 21; Raport CPT z wizyty w Macedonii, CPT/Inf (2016) 8, § 93; Raport CPT z wizyty w Bułgarii, CPT/Inf (2015) 36, § 14; Raport CPT z wizyty w Grecji, CPT/Inf (2016) 4, § 23; Raport CPT z wizyty w Niemczech, CPT/Inf (2017) 13, § 20; Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2017) 15, § 16; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71.

⁶ Zob. Protection of whistleblowers: recommendation CM/Rec (2014)7 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 30 April 2014 and explanatory memorandum.

⁷ Zob. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 października 2017 r. w sprawie uzasadnionych środków ochrony sygnalistów działających w interesie publicznym podczas ujawniania poufnych informacji posiadanych przez przedsiębiorstwa i organy publiczne (2016/2224(INI)).

odpowiedzialnych za naruszenia⁸. Służą też samej organizacji, gdyż pomagają jej zrozumieć, że uczynienie procesu informowania o nieprawidłowościach łatwiejszym i bezpieczniejszym leży w jej interesie⁹. Ma to szczególne znaczenie w przypadku służb egzekwujących prawo, albowiem niewłaściwe zachowanie funkcjonariusza może rzutować na wizerunek całej formacji oraz szacunek dla prawa i instytucji państwa. Wdrażanie wewnętrznych mechanizmów raportowania o nieprawidłowościach sprzyja zaś kreowaniu wysokich standardów obsługi i zarządzania ryzykiem¹⁰. Ochrona sygnalistów stanowi też narzędzie do usprawnienia mechanizmów kontrolnych¹¹.

O podjęcie działań zmierzających do zapewnienia skutecznej prawnej ochrony sygnalistów w służbach mundurowych i służbach specjalnych Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów 16 kwietnia 2018 r.¹²

4.3. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Nie wszyscy zatrzymani są badani przez lekarza. Policjanci kierują się w tej materii prawem krajowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych¹³ obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

⁸ Zob. Explanatory memorandum, Introduction. The importance of whistleblowing and protecting whistleblowers in Europe, pkt. 1 i 3.

⁹ Tamże, pkt. 8.

¹⁰ Tamże, pkt. 9.

¹¹ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie ochrony sygnalistów Nr 1729 z 29 kwietnia 2010 r.

¹² Wystąpienie Generalne RPO do Prezesa Rady Ministrów Mateusza Morawieckiego z dnia 16 kwietnia 2018 r., znak KMP.570.1.2018.RK.

¹³ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego obowiązku, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – SPT¹⁴ i CPT¹⁵.

Takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały podczas ich pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasząco wobec osoby rozważającej potencjalnie możliwość użycia przemocy.

Badanie lekarskie pozwoliłoby także na zdiagnozowanie u zatrzymanych dolegliwości zdrowotnych, które niekoniecznie muszą być zgłoszone funkcjonariuszom Policji, w tym przeciwwskazań zdrowotnych do osadzenia. Jest to szczególnie istotne w przypadku osób wywodzących się ze zmarginalizowanych grup społecznych, co może wiązać się z podwyższonym ryzykiem występowania zagrożeń zdrowia.

Po wizycie w Polsce w 2018 r. SPT wyraził zaniepokojenie faktem, że osoby zatrzymane, nie są rutynowo poddawane badaniu lekarskiemu po zatrzymaniu, ale jedynie na swój wniosek lub w przypadku posiadania widocznych obrażeń. Podkomitet zalecił Polsce podjęcie odpowiednich kroków w celu zapewnienia, że wszystkie osoby aresztowane zostaną niezwłocznie bezpłatnie zbadane przez specjalistę medycznego, bez obecności policjanta. Polska powinna wprowadzić również system gwarantujący, że osoby przebywające w areszcie policyjnym, które wymagają leczenia, w tym usługi opieki psychiatrycznej, mają szybki dostęp do takiego leczenia bezpłatnie¹⁶.

4.4. Brak dostępu do obrońcy od początku zatrzymania

Nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do obrońcy od początku zatrzymania. Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT, ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu.

¹⁴ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

¹⁵ Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

¹⁶ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 53-55.

Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

KMPT podkreśla, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT¹⁷. Obrońca pełni też pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu¹⁸.

Po wizycie w Polsce SPT wyraził zaniepokojenie brakiem odpowiedniego systemu pomocy prawnej dla osób, których nie było stać na obrońcę z wyboru. W opinii SPT Polska powinna podjąć skuteczne środki w celu zagwarantowania wszystkim osobom pozbawionym wolności, zgodnie z prawem i w praktyce, od momentu ich aresztowania, prawa do szybkiego dostępu do niezależnego prawnika oraz, w razie potrzeby, do pomocy prawnej zgodnie z międzynarodowymi standardami¹⁹.

Ponadto zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzeni, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych²⁰.

¹⁷ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf(2011) 28, § 18-25.

¹⁸ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

¹⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 51-52.

²⁰ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.UE.L.2016.297.1).

Zgodnie z Dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki:

- przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy,
- w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych,
- niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzani lub oskarżeni zostali wezwani do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawią się przed tym sądem²¹.

Dzieci będące podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, z uwagi na fakt, iż wymagają szczególnego traktowania i nie zawsze są w stanie w pełni rozumieć i śledzić postępowanie karne, powinny korzystać z pomocy adwokata z urzędu, jeśli dziecko lub opiekun prawny nie zapewnił takiej pomocy we własnym zakresie²².

W opinii Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) osoby zatrzymane w Polsce są pozbawione w praktyce, możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, od chwili zatrzymania, w tym przed pierwszym przesłuchaniem przez organy ścigania. Komitet wskazał na konieczność podjęcia przez polskie władze skutecznych środków, w celu zagwarantowania wszystkim zatrzymanym podstawowych gwarancji procesowych od samego początku pozbawienia wolności, zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Wskazał również na potrzebę implementacji do polskiego prawa dyrektywy Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r., jak również do zapewnienia w praktyce zawartych tam wytycznych²³.

²¹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

²² Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2016.132.1).

²³ Zob. Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, pkt. 16.

4.5. Nadzór nad osobami nietrzeźwymi

Sporą grupę osób zatrzymanych przez Policję stanowią osoby do wytrzeźwienia. Na terenie Żąbek nie ma izby wytrzeźwień. Ponadto powiat wołomiński nie ma podpisanej umowy z okolicznymi izbami wytrzeźwień, w związku z czym ciężar opieki nad takimi osobami spada na funkcjonariuszy Policji. Osoby do wytrzeźwienia są umieszczane najczęściej w PdOZ Komendy Powiatowej Policji w Wołominie, Legionowie, Mińsku Mazowieckim oraz jednostkach warszawskich.

Przedstawiciele KMPT ustalili, że zdarzają się sytuacje, gdy znalezienie PdOZ do osadzenia osoby nietrzeźwej jest niekiedy problemem. PdOZ przy Komendzie Powiatowej Policji w Wołominie, do którego najczęściej kierowane są osoby zatrzymane nie zawsze ma wolne miejsca, zaś jednostki warszawskie niechętnie przyjmują osadzonych. Znalezienie miejsca do osadzenia wymaga od funkcjonariuszy sporego wysiłku i logistyki, co w połączeniu z sytuacją kadrową w jednostce może negatywnie wpływać na sposób realizacji innych zadań ustawowych Policji.

Sytuacja jest szczególnie niepokojąca w przypadku osób nietrzeźwych, zatrzymanych w związku z podejrzeniem próby samobójczej. Miejscowy szpital psychiatryczny odmawia hospitalizacji takich osób z uwagi na stan upojenia alkoholowego, w związku z czym osoby takie zostają osadzone w PdOZ i dopiero jak wytrzeźwieją są poddawane obserwacji psychiatrycznej. Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko występowania sytuacji niebezpiecznych, również dla funkcjonariuszy.

W ocenie KMPT policyjne PdOZ nie są przygotowane do opieki nad osobami nietrzeźwymi. Nie zatrudniają bowiem lekarza, który mógłby udzielić doraźnej, profesjonalnej pomocy medycznej, w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia zatrzymanego. Funkcjonariusze ponoszą odpowiedzialność za bezpieczeństwo zatrzymanych, mogąc w sytuacji zagrożenia ich życia i zdrowia udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej i wezwać pogotowie ratunkowe, licząc na skuteczność takiej interwencji.

Takie rozwiązanie nie gwarantuje jednak w pełni bezpieczeństwa osób nietrzeźwych i wymaga zmian systemowych. Generuje też dodatkowe koszty ponoszone przez Policję, związane z opieką nad osobami nietrzeźwymi, m.in. zakup pościeli, dezynfekcję pomieszczeń. Ponadto możliwe problemy zdrowotne osób umieszczonych do wytrzeźwienia (np. epilepsja) oraz mogące pojawiać się trudne do przewidzenia reakcje organizmu (np. wymioty) sprawiają, że nadzór nad takimi osobami jest szczególnie absorbujący dla funkcjonariuszy i przy braku odpowiedniej obsady, trudny do pogodzenia z wykonywaniem innych obowiązków służbowych.

Powyższy problem ma charakter systemowy i był już sygnalizowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich w raportach rocznych z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur²⁴. Kwesta ta na chwilę obecną nie doczekała się jednak odpowiednich rozwiązań systemowych.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Traktowanie osób zatrzymanych

Podczas wizytacji na terenie Komisariatu nie przebywały osoby zatrzymane, w związku z czym delegacja KMPT nie mogła uzyskać od tych osób opinii dotyczącej sposobu ich traktowania przez funkcjonariuszy. Z ustaleń delegacji wynika jednak, że w 2019 r. Komendant Powiatowy Policji w Wołominie prowadził postępowanie wyjaśniające dotyczące okoliczności zatrzymania i traktowania mężczyzny przez funkcjonariuszy wizytowanej jednostki (zarówno podczas zatrzymania, jak i w trakcie późniejszego pobytu na Komisariacie)²⁵. Przeprowadzone czynności wyjaśniające wykazały, że zatrzymany mężczyzna odniósł obrażenia w trakcie policyjnej interwencji, ze względu na jej mało profesjonalne przeprowadzenie.

W związku z ww. zdarzeniami śledztwo w kierunku przekroczenia przez funkcjonariuszy uprawnień (czyn z art. 231 § k.k.)²⁶ prowadziła Prokuratura Rejonowa w Otwocku²⁷. W dniu 29 października 2019 r. Prokurator wydał postanowienie o umorzeniu postępowania wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego. Pokrzywdzony złożył zażalenie do sądu na decyzję Prokuratora. Na chwilę sporządzania niniejszego raportu postanowienie było nieprawomocne (sąd nie wyznaczył terminu posiedzenia w przedmiocie rozpoznania zażalenia).

Niezależnie od decyzji powyższych instytucji KMPT widzi potrzebę wzmocnienia środków o charakterze prewencyjnym. Zapobieganie złemu traktowaniu przez policjantów powinno mieć charakter systemowy i systematyczny. Funkcjonariusze powinni otrzymać stanowczy sygnał od swoich przełożonych, że wszelkie formy niewłaściwego traktowania osób wobec których wykonywane są czynności służbowe są niezgodne z prawem i będą odpowiednio karane. Dodatkowo zachowania te są nieprofesjonalne i rzutują na wizerunek

²⁴ Zob. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2018 roku – s. 28.

²⁵ Zob. L.dz. KPP-WO-1101/19.

²⁶ Zob. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r., poz. 1950).

²⁷ Zob. Sygn. akt. PR 2 Ds. 560.2019.

całej formacji. Należy wdrożyć skuteczne mechanizmy monitorowania pracy funkcjonariuszy i położyć nacisk na szkolenia, ukierunkowane na ochronę praw człowieka, komunikację interpersonalną i zapobieganie ryzyku zaistnienia sytuacji, w których konieczne byłoby użycie środków przymusu bezpośredniego. Rekomendowany zestaw szkoleń został przedstawiony w pkt. 5.4. raportu.

CPT podkreśla, że skuteczne zapobieganie torturom i innym formom niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy Policji wymaga zmiany kultury policyjnej, ukierunkowanej na poszanowanie praw człowieka i reagowania funkcjonariuszy na wszelkie przypadki złego traktowania przez ich współpracowników. Przemoc wobec osób pozostających pod nadzorem Policji powinna być postrzegana jako naruszenie praw człowieka oraz niedopuszczalny brak profesjonalizmu, który ma wpływ na wizerunek całej Policji. Zmiana sposobu myślenia w Policji powinna rozpocząć się od konkurencyjnego i rygorystycznego systemu selekcji do służby oraz odpowiedniego wynagrodzenia, które stanowi ważne narzędzie do przyciągnięcia najlepszych kandydatów i utrzymania wysoce kompetentnego personelu. Dla poprawy praktyk policyjnych konieczne są również: wstępne przygotowanie i ciągłe szkolenia w zakresie stosowania standardów praw człowieka, norm krajowych i zabezpieczeń proceduralnych²⁸.

Zmiany wymaga też praktyka realizacji kontroli osobistej. Z ustaleń przedstawicieli KMPT wynika, że takiej kontroli są rutynowo poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Polega ona na rozebraniu się zatrzymanego, w celu sprawdzenia, czy nie posiada on przy sobie rzeczy potencjalnie niebezpiecznych. Musi on też wykonać przysiad, który służy ustaleniu, czy zabronione przedmioty nie znajdują się w naturalnych otworach ciała. Kontrola ma charakter jednoetapowy.

KMPT stoi na stanowisku, że kontrola osobista nie powinna być stosowana rutynowo wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka.

Analogiczny standard rekomenduje CPT, który podkreśla, że osoby zatrzymane powinny być przeszukiwane w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i funkcjonariuszy. Kontroli osobistej nie powinny być jednak poddawane rutynowo wszystkie osoby zatrzymane, z uwagi na fakt, iż jest to środek bardzo inwazyjny i potencjalnie poniżający. Kontroli należy dokonywać tylko wtedy, gdy istnieją uzasadnione podstawy, by podejrzewać,

²⁸ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 69-71; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 24.

że osoba zatrzymana mogła ukryć przedmioty niebezpieczne, lub które mogą być dowodem popełnienia przestępstwa, a ponadto zwykle przeszukanie nie doprowadzi do ich wykrycia²⁹.

SPT podkreśla, że praktyka przeszukania ciała stosowana wobec osób pozbawionych wolności powinna być ograniczona do wyjątkowych przypadków i powinna spełniać kryteria konieczności, racjonalności i proporcjonalności³⁰.

Zgodnie z ustawą o Policji kontrola osobista powinna mieć charakter etapowy. Policjant powinien najpierw sprawdzić część odzieży kontrolowanego, a przed sprawdzeniem kolejnej części umożliwić osobie kontrolowanej włożenie odzieży już sprawdzonej³¹.

CPT podkreśla, że kontrola osobista powinna być realizowana w sposób dwuetapowy w celu zminimalizowania poczucia zażenowania osoby kontrolowanej. Osoby poddawane kontroli osobistej nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, np. powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań³².

KMPT zaleca realizację kontroli osobistej w sposób etapowy oraz zapoznanie funkcjonariuszy z obowiązującym w tym zakresie przepisami ustawy o Policji.

W ocenie przedstawicieli KMPT nadużywane są też kajdanki wobec osób zatrzymanych. Są one stosowane rutynowo podczas doprowadzeń (zatrzymani są wówczas przewożeni z rękami skutymi z tyłu), badań lekarskich (chyba że lekarz poprosi o ich zdjęcie lub nie pozwoli na ich stosowanie charakter badania) oraz w niektórych sytuacjach, w trakcie przesłuchań.

KMPT stoi na stanowisku, że rutynowe stosowanie kajdanek wobec osób doprowadzanych i konwojowanych stwarza ryzyko nadużyć i złego traktowania. Dlatego też konieczne są systemowe działania ukierunkowane na respektowanie przez funkcjonariuszy zasad konieczności i proporcjonalności. Z uwagi na liczbę odnotowywanych sygnałów o nadużywaniu kajdanek, przez funkcjonariuszy z jednostek w całej Polsce, Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wystąpienie

²⁹ Zob. Raporty CPT z wizyty w Czechach: CPT/Inf (2019) 23, § 31 i CPT/Inf (2015) 18, § 22; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2017) 16, § 37; Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2011) 26, § 19.

³⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 111.

³¹ Zob. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r., poz. 161 ze zm.), art. 15d ust. 2.

³² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 106; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 96.

generalne, w którym wskazał na ujawnione przez KMPT praktyki i przedstawił standardy międzynarodowe odnoszące się do tej problematyki³³.

Zgodnie z ustawą o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej kajdanek można użyć m.in. w celu zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia oraz prewencyjnie, w celu zapobieżenia ucieczce i objawom agresji lub autoagresji³⁴. Kajdanki powinny być jednak wykorzystywane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia i tylko wówczas, gdy są niezbędne dla celu ich użycia³⁵.

W ocenie KMPT kajdanki nie powinny być profilaktycznie stosowane wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte (może to powodować urazy mechaniczne) i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.

W ocenie CPT kajdanki nie powinny być stosowane jako zasada w czasie transportu (najlepiej, by konwojowani byli przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek podczas podróży)³⁶. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej. Należy unikać zakładania ich na ręce trzymane z tyłu z uwagi na możliwość niewygody dla zatrzymanego i ryzyko powstania obrażeń w razie wypadku³⁷.

O tym, że kajdanki nie powinny być stosowane automatycznie podczas każdego transferu zatrzymanych, mówią też eksperci z Uniwersytetu w Essex. Zwracają oni uwagę na konieczność przeciwdziałania ewentualnym fizycznym uszczerbkom pasażerów, które mogą wystąpić, gdy są oni skuci, a pojazd hamuje lub ulegnie wypadkowi. Stosowanie kajdanek ogranicza bowiem zdolność zatrzymanych do ochrony przed upadkiem³⁸.

³³ Zob. Wystąpienie Generalne RPO do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 stycznia 2020 r., znak KMP.570.29.2019.AN.

³⁴ Zob. art. 11 pkt. 9, 1-11, 13 i 14; art. 13 ust. 1, art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r., poz. 2418).

³⁵ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

³⁶ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

³⁷ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

³⁸ Zob. Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, Use of restraints, s. 57.

Z kolei SPT podkreśla, że niektórzy zatrzymani mogą wymagać transportu w warunkach wzmożonego bezpieczeństwa, w celu zapobieżenia ucieczce, agresji lub samookaleczaniu. Jednak profilaktyczne zakuwanie więźniów w kajdanki jest środkiem nadmiernym, który nie powinien być zwyczajowo stosowany wobec wszystkich osób, przez cały czas. SPT uznaje za konieczne dokonanie oceny warunków transportu osób zatrzymanych, aby upewnić się, że osoby te nie są narażone na niepotrzebne trudności fizyczne lub ograniczenia, zgodnie z międzynarodowymi standardami dotyczącymi traktowania więźniów. Decyzje dotyczące ewentualnych ograniczeń powinny być podejmowane na podstawie indywidualnych ocen³⁹.

Problem nadużywania kajdanek wobec zatrzymanych czasie transportu został dostrzeżony przez SPT w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. Kilku zatrzymanych, z którymi rozmawiała delegacja SPT, skarżyło się, że podczas transportu byli mieli założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu lub, że były zbyt ciasno zapięte. Zatrzymani mieli na nadgarstkach widoczne czerwone linie oraz otarcia odpowiadające ich relacji. W jednym z wizytowanych komisariatów delegacja zauważyła, że zatrzymany, który był przygotowywany do przewiezienia, miał założone kajdanki na nogi⁴⁰.

Za niedopuszczalne należy uznać stosowanie kajdanek podczas badań medycznych, w szczególności z rękami skutymi z tyłu. Jest to praktyka poniżająca, która w połączeniu z nadzorem badanego przez funkcjonariuszy, potęguje napięcie i zniechęca do informowania lekarza o złym traktowaniu przez policjantów. Stanowi też zagrożenie dla obiektywności badania. W takich warunkach pacjent może nie chcieć udzielić pełnej, zgodnej z prawdą informacji o stanie swojego zdrowia.

W kwestii stosowania kajdanek podczas badań i konsultacji medycznych wypowiedział się CPT, który wskazał, że praktyka taka powinna być natychmiast zaprzestana. Stosowanie kajdanek podczas badań jest, w ocenie Komitetu, praktyką naruszającą godność badanego, utrudniającą rozwój właściwej relacji na linii lekarz-pacjent i stanowiącą zagrożenie dla rzetelności badania medycznego⁴¹.

KMPT zaleca zaprzestanie stosowania kajdanek podczas badań medycznych i wypracowanie, w porozumieniu z personelem medycznym, alternatywnych rozwiązań, które pogodzą kwestię bezpieczeństwa z poufnością badań i tajemnicą lekarską.

³⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112.

⁴⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 68-69.

⁴¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Czechach, CPT/Inf (2019) 23, § 70.

5.2. Materialne warunki zatrzymania

a) Pomieszczenia służbowe

Budynek w którym mieści się Komisariat posiada 2 piętra. Pokoje funkcjonariuszy w których odbywają się przesłuchania zlokalizowane są na górnych kondygnacjach budynku. Pokoje są kilkuosobowe i nie gwarantują dyskrecji i poufności, gdy w pokoju odbywa się kilka przesłuchań jednocześnie. Treść zeznań/wyjaśnień jest bowiem słyszalna dla innych osób (niekoniecznie będących funkcjonariuszami). Na terenie jednostki nie ma pokoju przesłuchań, który pozwoliłby na realizację czynności w zgodzie z międzynarodowymi standardami.

W budynku nie ma windy, w związku z czym osoby przesłuchiwane o ograniczonej sprawności fizycznej lub niepełnosprawne ruchowo, zanim dotrą do pokoju policjanta, muszą pokonać schody. Policjanci wykonują niekiedy czynności procesowe z taką osobą na parterze, w pokoju przejściowym. Jest to jednak rozwiązanie prowizoryczne i mało komfortowe, także dla samych funkcjonariuszy. Usytuowanie dyżurki sprawia bowiem, że treść rozmowy może być słyszana dla osób postronnych oczekujących na wejście do budynku. Nie zawsze jest też taka możliwość (na przykład w sytuacji, gdy w pokoju przejściowym przebywa już zatrzymany). W połączeniu ze stresem jaki może wywoływać samo zatrzymanie lub konieczność złożenia zeznań/wyjaśnień (szczególnie w przypadku osób nie mających doświadczeń z Policją) brak ułatwień dla osób nie w pełni sprawnych, może bowiem stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość.

Pomieszczenia Komisariatu nie są monitorowane (monitoring obejmuje tylko teren zewnętrzny jednostki). W ocenie KMPT monitoring stanowi ważne, dodatkowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem przez funkcjonariuszy. Ponadto nagrania audio-wideo mogą stanowić ważny dowód, w przypadku formułowania zarzutów pod adresem policjantów (zob. także pkt. 5.3.d raportu).

Brakuje też odrębnego pomieszczenia do kontaktu z obrońcą. Kontakt ten jest możliwy w pokoju funkcjonariusza (ale zazwyczaj pod nadzorem z uwagi na znajdujące się w pomieszczeniu dokumenty), albo w pokoju przejściowym (takie rozwiązanie nie jest jednak dobre, gdyż lokalizacja pokoju nie zapewnia należytej poufności).

Delegacja KMPT zwróciła też uwagę, że dyżurka nie gwarantuje bezpieczeństwa funkcjonariuszowi pełniącemu w niej służbę. Nie ma bowiem pleksy zabezpieczającej przed agresywnym interesantem, co mogłoby zapobiec pojawieniu się i eskalacji sytuacji konfliktowych (zaś w sytuacjach skrajnych, konieczności użycia środków przymusu bezpośredniego). Ponadto treść rozmów funkcjonariuszy, dokumentów i komunikatów

nadawanych przez krótkofalówki (które znajdują się w dyżurce) może być dostępna dla osób nie będących funkcjonariuszami, które przebywają w tym czasie w poczekalni.

KMPT został poinformowany o planach remontowych obiektu. Z pisma Komendanta Stołecznego Policji wynika, że w 2020 roku planowane jest wykonanie termomodernizacji obiektu oraz wymiana pokrycia dachowego. Ostateczna realizacja zadania będzie możliwa po otrzymaniu środków finansowych⁴².

Z uwagi na powyższe KMPT zaleca dokonanie przeglądu potrzeb jednostki pod kątem modernizacji i możliwości ich realizacji, w świetle powyższych uwag.

Z ustaleń delegacji KMPT wynika, że ilość dostępnych materiałów biurowych jest zbyt mała. Brakuje zwłaszcza długopisów i dziurkaczy. Funkcjonariusze przynoszą więc do pracy prywatny sprzęt biurowy. Taka sytuacja jest dla nich frustrująca.

KMPT zaleca zapewnienie policjantom odpowiedniej ilości materiałów biurowych.

b) Środki transportu

Delegacja KMPT dokonała inspekcji samochodu służącego do przewozu osób zatrzymanych - furgonetki nr ZZ647 (nr rejestracyjny HPZ B145). W trakcie kontroli pojazd był mocno wyeksploatowany, w złym stanie materialnym. Wnętrze pojazdu (zarówno w części dla osób zatrzymanych, jak i funkcjonariuszy) było mocno odrapane i było w nim brudno. Widoczne były pęknięcia, zarysowania oraz rdza. Stan licznika wynosił 222 781 km.

Część przeznaczona dla osób zatrzymanych zapewniała zatrzymanemu niewielką przestrzeń bez dostępu do światła naturalnego (pojazd posiadał sztuczne oświetlenie). Brak w niej było pasów bezpieczeństwa (były one w części dla policjantów), monitoringu i systemu łączności z konwojującym personelem, co jest standardem zalecanym przez CPT dla tego typu pojazdów.

Pojazd był zamykany kratą, przesłoniętą plastikową szybą, co jak pokazuje praktyka KMPT, sprawia że w przypadku wysokich temperatur na zewnątrz, pojazd bywa nagrzany i jest w nim duszno.

W ocenie KMPT długotrwały transport zatrzymanych w takich warunkach (w szczególności skutych kajdankami z rękami z tyłu, co jest praktyką w wizytowanej jednostce) może zostać uznany za poniżający. Kierownictwo Policji powinno więc natychmiast wycofać pojazd z użytkowania i podjąć wysiłki, w celu zapewnienia jednostce nowego pojazdu,

⁴² Zob. Pismo z dnia 23 grudnia 2019 r., znak PC-1367/1308/2019.

który zapewni transport osób zatrzymanych w sposób humanitarny i zgodny z międzynarodowymi standardami.

KMPT chciałby w tym miejscu przywołać odpowiednie standardy międzynarodowe odnoszące się do transportu osób zatrzymanych przez Policję. Bez względu na powody przeniesienia osób pozbawionych wolności z miejsca zatrzymania do innego miejsca, transport powinien zawsze odbywać się w humanitarny i bezpieczny sposób⁴³. Reguły Mandeli wskazują, że *transport więźniów w środkach transportu z niedostateczną wentylacją lub oświetleniem lub w jakikolwiek inny sposób, który poddawałby ich niepotrzebnym cierpieniom fizycznym, jest zabroniony*⁴⁴. Osobom konwojowanym należy zapewnić odpowiednie warunki transportu, z uwzględnieniem właściwego oświetlenia, wentylacji, temperatury, przestrzeni osobistej, higieny, wyżywienia i wody pitnej, dostępu do świeżego powietrza i opieki zdrowotnej⁴⁵.

Transport powinien odbywać się w przystosowanych do tego celu pojazdach, z należyтым uwzględnieniem wszystkich odpowiednich wymogów bezpieczeństwa w celu ochrony zatrzymanych. Liczba przetrzymywanych osób zatrzymanych nie powinna przekraczać pojemności pojazdów używanych do tego celu. Zatrzymani nie powinni stać w trakcie podróży z powodu braku miejsca do siedzenia⁴⁶.

Środki transportu wykorzystywane do przewozu zatrzymanych do i ze szpitala powinny uwzględniać ich stan zdrowia⁴⁷. Osoby chore nie powinny być transportowane razem ze zdrowymi⁴⁸.

Standardy CPT wskazują też normę powierzchniową dla części pojazdu, w której transportowani są zatrzymani. Powinny mieć one następującą powierzchnię⁴⁹:

⁴³ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, Introduction.

⁴⁴ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguła nr 73.

⁴⁵ Tamże, Reguła nr 42: *Wszyscy więźniowie będą mieli zapewnione ogólne warunki bytowe ujęte w tych regulach, w tym te związane z oświetleniem, wentylacją, temperaturą, higieną, żywieniem, wodą pitną, dostępem do otwartej przestrzeni i ćwiczeń fizycznych, higieną osobistą, opieką zdrowotną i odpowiednią przestrzenią osobistą.* Powyższa reguła ma zastosowanie również do warunków transportu. Zobacz też Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 112; Guidance Document on the Nelson Mandela Rules – Implementing the United Nations revised Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, OSCE ODIHR and PRI 2018, s. 40.

⁴⁶ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raporty SPT z wizyt w Brazylii: CAT/OP/BRA/1, § 83 i 127; CAT/OP/BRA/3, § 16.

⁴⁷ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 4. Health issues.

⁴⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 110; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], § 150.

⁴⁹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 1. Material conditions.

- w przypadku pojedynczych kabin – nie mniej niż 0,6 m². Kabin o mniejszej powierzchni nie powinny być używane do przewozu osób, bez względu na czas transportu. Pojedyncze kabin o powierzchni 0,6 m² można uznać za dopuszczalne w przypadku krótkich podróży, jednakże kabin używane do dłuższych odległości powinny być znacznie większe;
- w przypadku przedziałów lub kabin przeznaczonych do przewozu więcej niż jednego osadzonego na krótkie odległości - nie mniej niż 0,4 m² powierzchni na osobę, a najlepiej więcej. W przypadku dłuższych podróży, przedziały powinny oferować co najmniej 0,6 m² przestrzeni osobistej.

Wszystkie pojazdy transportowe powinny być czyste, wystarczająco oświetlone i wentylowane oraz odpowiednio ogrzewane⁵⁰.

Powinny być też wyposażone w odpowiednie urządzenia zabezpieczające, np. pasy bezpieczeństwa. Ich brak stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa konwojowanych osób, w szczególności, gdy przebywają one w kajdankach (i to nie tylko w razie wypadku, ale także w sytuacji nieoczekiwanego hamowania)⁵¹. Uwagi w zakresie stosowania kajdanek podczas transportu przedstawiono w pkt. 5.1. raportu.

Pojazdy transportowe powinny być wyposażone w środki umożliwiające zatrzymanym komunikację z konwojującym personelem⁵².

Na odpowiedni standard pojazdów policyjnych wskazuje też SPT. W raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. Podkomitet wskazuje, że jego delegacja dokonała inspekcji pojazdów policyjnych. Zwróciła wówczas uwagę, że są one zbyt gorące do transportu. Ponadto nie wszystkie pojazdy były wyposażone w klimatyzację i pasy bezpieczeństwa. SPT rekomendował, aby Polska zapewniła bezpieczny transport osób aresztowanych lub zatrzymanych, zgodnie z zasadami i przepisami bezpieczeństwa ruchu drogowego⁵³.

⁵⁰ Tamże. Zobacz także Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 87-90; Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 108-110.

⁵¹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT (2016) 62, § 29; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 80; Raport CPT z wizyty na Andorze, CPT/Inf (2012) 28, § 25.

⁵² Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2 Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

⁵³ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 68-69.

5.3. Minimalne gwarancje prewencji tortur

a) Powiadomienie o zatrzymaniu

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Takie zawiadomienie powinno nastąpić niezwłocznie po zatrzymaniu i po każdym przeniesieniu z jednego miejsca zatrzymania do innego. Datę, godzinę i tożsamość zawiadomionej osoby należy też odnotować w dokumentacji (np. protokole zatrzymania). Osoby zatrzymane powinny też otrzymać zwrotną informację, czy wiadomość o ich zatrzymaniu została przekazana wskazanej osobie⁵⁴.

Delegacja ustaliła, że powyższe prawo jest respektowane w praktyce. Uprawnienie to jest jednak realizowane wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji, niezależnie od powodu zatrzymania i charakteru czynu zabronionego, o którego popełnienie jest podejrzewana zatrzymana osoba.

W ocenie KMPT zatrzymany powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania (np. za pośrednictwem telefonu), zaś tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, zaś brak kontaktu z osobą bliską (szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy) może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwia jej przekazanie ewentualnych informacji o złym traktowaniu, co umożliwi podjęcie odpowiedniej interwencji.

Zgodnie z zasadami ONZ *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana*⁵⁵.

⁵⁴ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 37-38 oraz CAT/OP/UKR/3, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Mongolii, CAT/OP/MNG/1, § 45-46; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23-24; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 66.

⁵⁵ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. - Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia, Zasada 16.1.

SPT w raporcie z wizyty w Polsce piszę, że jego delegacja zauważyła, że *osoby zatrzymane przez policję nie mają prawa do bezpośredniego kontaktu z członkiem rodziny lub inną osobą trzecią w celu poinformowania ich o przyczynie zatrzymania. Niektórzy zatrzymani, którzy poprosili funkcjonariusza o skontaktowanie się z rodziną w ich imieniu, nie otrzymali informacji zwrotnej na temat tego, czy zostało to zrobione*⁵⁶.

SPT zaleca Polsce, by wszystkie osoby pozbawione wolności były w stanie niezwłocznie poinformować członka rodziny lub inną osobę trzecią o ich zatrzymaniu i otrzymać informację zwrotną na temat tego, czy zostało to zrobione. Korzystanie z tego prawa nie może zależeć od dobrej woli lub decyzji podejmowanych przez władze zatrzymujące, prokuratora lub śledczego lub administrację zakładu karnego⁵⁷.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielne powiadomienie wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji.

b) Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Komendant placówki przyjmuje interesantów w sprawie skarg i wniosków raz w tygodniu (w każdy poniedziałek w godz. 15:00-17:00). W poczekalni przy dyżurce znajduje się odpowiednia czytelna informacja w tej sprawie. Rozmowy są odnotowywane w specjalnym rejestrze, który jest przechowywany w gabinecie Komendanta.

W poczekalni znajdują się również dane teleadresowe lekarza sądowego wpisanego na listę Sądu Okręgowego w Warszawie z informacją o zakresie usług – m.in. wystawianiu obdukcji sądowo-lekarskich, opinii o stanie zdrowia.

W celu zwiększenia dostępności do zewnętrznych i wewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jego terenie wyeksponować:

- dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji,

⁵⁶ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 56.

⁵⁷ Tamże, § 57.

- informacje o możliwości złożenia skargi w strukturze Policji.

KMPT ma zastrzeżenia do sposobu dokumentowania pouczeń o przysługujących prawach, w przypadku cudzoziemców. W analizowanej dokumentacji przedstawicielka KMPT ujawniła przypadki, gdy w protokołach zatrzymania i dołączonej do niej dokumentacji, brak było informacji o języku, w którym komunikuje się zatrzymany. Jednocześnie funkcjonariusze nie korzystali z pomocy tłumacza, a zarówno protokoły, pouczenia i oświadczenia, podpisywane przez zatrzymanych, sporządzone były w języku polskim.

KMPT rekomenduje:

- Zapewnienie, by wszystkie osoby zatrzymane były w sposób zrozumiały informowane o przysługujących im prawach, od samego początku pozbawienia wolności. Pouczenie powinno nastąpić poprzez udzielenie w chwili zatrzymania jasnej, ustnej informacji, która następnie dopiero powinna być uzupełniona o informację pisemną. Policjanci powinni upewnić się, że zatrzymany zrozumiał swoje prawa. Zatrzymany powinien mieć też czas na przeczytanie protokołu przed jego podpisaniem. W razie konieczności funkcjonariusze powinni udzielić zatrzymanemu dodatkowych, ustnych wyjaśnień;
- W przypadku zatrzymania cudzoziemca należy odnotować w dokumentacji, w jakim języku komunikuje się zatrzymany, czy posługuje się on językiem polskim oraz w jakim języku i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie. Jeśli zatrzymany nie posługuje się językiem polskim należy przetłumaczyć mu treść protokołu oraz pouczyć go o prawach i obowiązkach, w sposób dla niego zrozumiały. Wszelkie podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia powinny być tłumaczone na język dla nich zrozumiały. W przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza, niezależnie od podstawy zatrzymania. Tłumaczenie dokumentów przez tłumacza powinno być odnotowywane na dokumencie (z podpisem i pieczętką).

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach (np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg) zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczeniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce.

Zgodnie z Dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady UE należy pisemnie pouczyć zatrzymanego, w języku dla niego zrozumiałym, o przysługujących mu prawach procesowych i przysługujących środkach zaskarżenia. Pouczenie powinno nastąpić niezwłocznie po pozbawieniu wolności⁵⁸. Osoby nie władające językiem polskim powinny otrzymać tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania karnego⁵⁹.

Znaczenie prawa do informacji i możliwości składania skarg podkreślają też standardy międzynarodowe oraz rekomendacje SPT i CPT⁶⁰. W raporcie z ostatniej wizyty okresowej w Polsce, CPT wskazał, że *szczególny nacisk powinien zostać położony na zapewnienie, by osoby zatrzymane były w stanie zrozumieć treść przysługujących im praw; obowiązek zapewnienia, by tak się stało, spoczywa na funkcjonariuszach Policji*. Osoby zatrzymane oprócz jasnej, ustnej informacji o swoich prawach, powinny też otrzymać pisemną informację o prawach przysługujących osobom zatrzymanym⁶¹.

SPT zaleca, by Polska przyjęła niezbędne środki ustawodawcze i administracyjne w celu zapewnienia, że wszystkie osoby pozbawione wolności są informowane, o wszystkich przysługujących im prawach, przyczynach aresztowania i stawianych zarzutach. Informacje takie powinny być najpierw przekazywane ustnie, w jasnym języku i języku zrozumiałym dla danej osoby (z pomocą tłumacza, jeśli to konieczne), a następnie w formie pisemnej zainteresowanym osobom⁶². Polska powinna zapewnić również zatrzymanym cudzoziemcom prawo do komunikowania się z przedstawicielami dyplomatycznymi i konsularnymi państwa, do którego należą, jak najszybciej po aresztowaniu. Podkomitet zaleca ponadto, aby Państwo-Strona podjęło środki w celu zapewnienia środków

⁵⁸ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2012.142.1).

⁵⁹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2010.280.1).

⁶⁰ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguły nr 54, 55 i 56.; Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r., Zasada 10; Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), art. 5 ust. 2; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 43-44; Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 77-78; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 35-36; Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 37; Dwunasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2002) 12, § 44; Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 31.

⁶¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, 25 lipiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 39, § 28.

⁶² Zob. Raport z wizyty SPT w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 50.

tłumaczenia dla wszystkich obiektów i przetłumaczenia dla nich wszystkich kwestii proceduralnych⁶³.

W sprawozdaniu z działalności w 2017 r. CPT podkreśla, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi we wszystkich miejscach zatrzymań. CPT wskazuje też zestaw standardów, które powinny być stosowane, aby był on w pełni efektywny i spełniał swoją zapobiegawczą rolę⁶⁴.

Warto podkreślić, że realizacja powyższych zaleceń nie pociąga za sobą dużych nakładów finansowych, co w odniesieniu do ich znaczenia i skuteczności, przemawia za ich wprowadzeniem.

KMPT widzi też potrzebę zapewnienia policjantom aktualnych tekstów aktów prawnych. W czasie wizytacji nie mieli oni dostępnych kodeksów i innych ważnych dla policjanta ustaw, komentarzy aktów prawnych oraz dostępu do Internetu w pokojach służbowych (nie mogli więc pozyskać tekstów ustaw drogą elektroniczną). Taka sytuacja stwarza ryzyko błędów i może bezpośrednio wpływać na sytuację osób przesłuchiwanym lub zatrzymanym. Jest też istotna w sytuacji, gdy od policjanta wymaga się pouczenia o przysługujących prawach lub podania podstawy prawnej realizowanej czynności służbowej, także poza siedzibą Komisariatu.

KMPT zaleca zapewnienie funkcjonariuszom Policji aktualnych tekstów aktów prawnych do realizacji zadań służbowych.

c) Badanie lekarskie

Mając na względzie skuteczność gwarancji ochronnej przed torturami, jaką jest niezależne badanie lekarskie osoby zatrzymanej (zob. pkt. 4.3. raportu) KMPT zaleca poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanym.

Ustalenia delegacji wskazują również, że badanie lekarskie w placówce służby zdrowia odbywa się zazwyczaj w asyście policjanta. Zatrzymani są też co do zasady skuci kajdankami, chyba że lekarz poprosi o ich zdjęcie. Taka praktyka, jak już wspomniano w pkt. 5.1. raportu,

⁶³ Tamże, § 58-59.

⁶⁴ Zob. Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

jest niedopuszczalna i powinna być jak najszybciej zaniechana. Ponadto obecność funkcjonariusza podczas badania osłabia mechanizm zapobiegawczy mający przeciwdziałać przemocy. W obecności policjanta zatrzymany może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie w jaki był traktowany oraz udzielić pełnych informacji dotyczących swojego stanu zdrowia, przyjmowanych leków, leczenia czy odbytych konsultacji psychiatrycznych. Taka praktyka rodzi też ryzyko naruszenia intymności zatrzymanego, poszanowania jego godności i tajemnicy lekarskiej. Jest też niezgodna z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję, który stanowi: *Decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie*⁶⁵.

Doświadczenie KMPT wskazuje, że obecność funkcjonariusza podczas badania jest szkodliwa dla budowania właściwej relacji pomiędzy lekarzem, a pacjentem i zwykle nie jest konieczna z punktu widzenia bezpieczeństwa personelu medycznego, czy udaremnienia ucieczki. Jediną sytuacją, w której dopuszczalny jest udział funkcjonariusza w trakcie badania jest sytuacja, gdy lekarz lub inny pracownik służby zdrowia wprost poprosi o taką asystę (np. w obawie o bezpieczeństwo).

Obecność funkcjonariuszy podczas badań jako zasadę, krytykował również CPT w kolejnych raportach z wizyt okresowych w Polsce (w 2009 r., 2013 r. i 2017 r.). Komitet zalecał wówczas polskim władzom, by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Zachęcał też do wypracowania alternatywnych rozwiązań mających na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej⁶⁶.

Na odpowiedni standard badań lekarskich aresztantów zwraca też uwagę SPT. W ostatnim raporcie z wizyty na Ukrainie w 2016 r., Podkomitet zwrócił uwagę na fakt realizacji badań medycznych w obecności osób niewchodzących w skład personelu medycznego (np. członków konwoju, strażników). Wskazał, że taka praktyka narusza poufność badania i może zniechęcać do dyskusji na temat obrażeń powstałych w wyniku tortur i złego traktowania. SPT zalecił władzom Ukrainy, by wszystkie badania odbywały się z zachowaniem zasady poufności lekarskiej, w obecności wyłącznie personelu medycznego⁶⁷.

⁶⁵ Zob. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102), § 4 ust.2.

⁶⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 28; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 27.

⁶⁷ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 53 i 58.

W opinii SPT przedstawionej polskim władzom w raporcie z wizyty w 2018 r. badania lekarskie osób aresztowanych powinny być realizowane bez obecności policjanta⁶⁸.

KMPT zaleca przeprowadzanie badań medycznych osób zatrzymanych poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza Policji, chyba że osoba wykonująca badanie podejmie inną decyzję.

d) Rejestracja audio-wideo przesłuchań policyjnych

Pokoje służbowe funkcjonariuszy, w których prowadzone są przesłuchania i rozpytania nie są monitorowane. Przesłuchania nie są też nagrywane, mimo iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku⁶⁹. Na wyposażeniu jednostki brak jest kamery do rejestracji czynności procesowych oraz specjalnego, monitorowanego pokoju przesłuchań.

W ocenie KMPT rejestracja audio-wideo przesłuchań policyjnych stanowi ważną, dodatkową ochronę przed złym traktowaniem przesłuchiwanym osób. Brak rejestracji obrazu i dźwięku, w połączeniu z nieobecnością podczas czynności niezależnej od Policji osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza wysokie ryzyko zaistnienia tortur i innych form złego traktowania (w tym przemocy psychicznej lub nacisku psychologicznego).

O konieczności rejestracji audio-wideo czynności policyjnych mówi też SPT. Podkomitet obawia się, że wstępne przesłuchanie, podczas którego najprawdopodobniej nastąpi złe traktowanie, zwykle odbywa się w Polsce, w pomieszczeniach administracyjnych funkcjonariuszy, którzy nie mają dostępnego sprzętu rejestrującego. Polska powinna wprowadzić obowiązkowe zapisywanie wywiadów audio i wideo w związku z dochodzeniami kryminalnymi jako podstawową gwarancję i jako część swoich wysiłków na rzecz zapobiegania torturom i złemu traktowaniu, a także w celu ochrony personelu organów ścigania przed bezpodstawnymi zarzutami. Nagrania powinny być przechowywane w scentralizowanych, bezpiecznych obiektach przez okres wystarczający do wykorzystania ich jako dowodów i powinny być udostępnione śledczym, zatrzymanym i prawnikom na żądanie. Jeśli to możliwe, zaleca się korzystanie z kamer⁷⁰.

CPT wielokrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio-wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności.

⁶⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 53 i 55.

⁶⁹ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r., poz. 30).

⁷⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 45 i 47.

Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio-wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych⁷¹.

W ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni zaprzeczą, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści⁷².

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych⁷³. Zmniejsza też ryzyko osłabienia dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości⁷⁴.

KMPT zaleca rejestrację audio-wideo przesłuchań.

e) Rejestry

Osoby wchodzące na teren Komisariatu, niebędące funkcjonariuszami Policji, są co do zasady ewidencjonowane w specjalnym rejestrze (rejestrze przyjęć interesantów). Funkcjonariusz dyżurny odnotowuje w nim: imię i nazwisko interesanta, adres zamieszkania, datę i godzinę wejścia na teren jednostki. O przybyciu interesanta na miejsce (np. w celu przesłuchania) informowany jest odpowiedni funkcjonariusz, w którego asyście interesant udaje się do odpowiedniego pokoju służbowego.

Przedstawiciele KMPT ustalili, że funkcjonariusze nie zawsze odnotowują wejście interesanta na teren Komisariatu. Dotyczy to osób znanych policjantom osobiście (np. urzędników samorządowych, osób pozostających w stałym zainteresowaniu organów ścigania). Analiza rejestru wykazała ponadto, że nie zawsze odnotowywana jest godzina

⁷¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

⁷² Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

⁷³ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

⁷⁴ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

wejścia (np. w dniach 10 i 15 października 2019 r., 27 listopada 2019 r.), aczkolwiek były to sytuacje sporadyczne.

Przedstawiciele KMPT zwrócili też uwagę, że rejestr nie przewiduje godziny wyjścia interesanta z Komisariatu, co przy braku monitoringu utrudnia ustalenie, ile czasu przebywał on na terenie obiektu i z jakiego powodu. Czas wskazany w protokole przesłuchania nie zawsze musi się pokrywać z rzeczywistym czasem jaki spędza osoba na Komisariacie, albowiem wskazuje on jedynie czas realizacji czynności procesowej. Nie uwzględnia on np. oczekiwania na przesłuchanie, rozpytań czy innych czynności z interesantem, które odbywać się mogą poza przesłuchaniem.

W opinii KMPT wszystkie osoby wchodzące lub doprowadzone na teren jednostki Policji (niezależnie od przyczyny) powinny być odnotowywane w specjalnym rejestrze. Rejestr powinien zawierać następujące informacje: dane wchodzącego, datę i godzinę wejścia i wyjścia z jednostki, nr pokoju, nazwisko funkcjonariusza do którego udaje się interesant, powód wejścia (np. stawienie się na wezwanie), informację o zatrzymaniu i przewiezieniu zatrzymanego w inne miejsce (np. do prokuratury, sądu, aresztu, szpitala, na czynności procesowe itd.).

Dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne narzędzie kontroli oraz skuteczne zabezpieczenie przed złym traktowaniem. Na podstawie zapisów rejestru można bowiem ustalić, np. ile osób przebywa aktualnie w jednostce, z jakich powodów, w których znajdują się pomieszczeniach, jak długo interesant przebywał w budynku i jakie czynności były z nim realizowane. Wzmacnia to transparentność realizowanych czynności służbowych i ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli ze strony odpowiednich osób i instytucji.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach policji, zwracał uwagę CPT podczas wizyty na Ukrainie. Zalecił wówczas władzom, by obecność każdej osoby na komisariacie (niezależnie od przyczyny) była odpowiednio rejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie⁷⁵.

⁷⁵ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

Na konieczność właściwej rejestracji osób zatrzymanych i ich statusu wskazuje też SPT, który podkreśla, że utrzymanie kompletnych i wiarygodnych zapisów dotyczących osób pozbawionych wolności jest jednym z podstawowych zabezpieczeń przeciwko torturom i stanowi niezbędny warunek skutecznego wykonywania gwarancji związanych z należyty procesem, takich jak: prawo do zakwestionowania legalności zatrzymania oraz prawo zatrzymanego do szybkiego stawienia się przed sędzią⁷⁶.

SPT zaleca, aby rejestry policyjne obejmowały następujące informacje:

- datę i godzinę zatrzymania;
- czas przybycia do obiektu;
- powód zatrzymania;
- organ zarządzający zatrzymaniem;
- tożsamość funkcjonariusza dokonującego zatrzymania;
- datę, godzinę i powód przeniesienia lub zwolnienia;
- informację o tym, gdzie dana osoba była przetrzymywana przez cały okres zatrzymania (np. numer celi);
- datę, godzinę i tożsamość osoby powiadomionej o zatrzymaniu (w tym podpis funkcjonariusza, który przystąpił do niniejszego powiadomienia);
- datę i godzinę: wizyty rodziny, pracownika służby zdrowia lub prawnika (lub złożenia wniosku o kontakt z prawnikiem lub lekarzem), pierwszego stawienia się osoby aresztowanej przed organem sądowym lub innym organem.

Funkcjonariusze powinni być odpowiednio przeszkoleni w zakresie prowadzenia rejestrów i powinni wprowadzać informacje po przybyciu zatrzymanego. W razie potrzeby informacje te powinny zostać udostępnione obrońcy oskarżonego⁷⁷.

Na stanie jednostki znajduje się jeden paralizator Taser X2. Od momentu pozyskania go przez Komisariat (w listopadzie 2018 r.) nie był on używany.

Delegacja KMPT ustaliła, że w rejestrze pobrania i zdania urządzenia (tzw. *ewidencji pobrania i zdania przedmiotu przeznaczonego do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej*) nie odnotowuje się:

- godziny pobrania tasera (odnotowywana jest tylko data);

⁷⁶ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 62-65; CAT/OP/UKR/1, § 49-52.

⁷⁷ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 52.

- daty i godziny zdania urządzenia (funkcjonariusz składa zazwyczaj sam podpis, aczkolwiek w niektórych przypadkach odnotowywano również datę i godzinę zdania);
- powodu pobrania urządzenia.

Zgodnie z wytycznymi Komendanta Głównego Policji pobranie i zdanie paralizatora wymaga potwierdzenia w ewidencji poprzez wpisanie przez pobierającego policjanta: daty i godziny pobrania i zdania urządzenia oraz złożenia podpisu⁷⁸.

W ocenie KMPT powyższy rejestr stanowi ważne zabezpieczenie przed niewłaściwym użyciem tasera, co ma duże znaczenie dla prewencji tortur. Dlatego też w każdym przypadku, gdy funkcjonariusz pobiera paralizator lub go zdaje, powinien odnotowywać w specjalnym rejestrze datę i godzinę pobrania/zdania urządzenia oraz złożyć swój podpis. W przypadku pobrania urządzenia przez inną osobę niż użytkownik, np. w celu obsługi technicznej (aktualizacji oprogramowania tasera lub jednostki zasilającej z SAP, sprawdzenia stanu technicznego, ładowania baterii itp.) należy dodatkowo wpisać w ewidencji powód pobrania urządzenia (np. w rubryce *uwagi*).

5.4. Personel

KMPT został poinformowany o realizacji w styczniu 2019 r. dwóch szkoleń z zakresu przeciwdziałania stosowaniu tortur. Uczestniczyła w nim cała kadra jednostki. Szkolenie realizował Kierownik Ogniwa Kryminalnego wizytowanego Komisariatu. Obejmowało ono 3 godziny dydaktyczne i miało formułę wykładu oraz ćwiczeń praktycznych. Na koniec sesji szkoleniowej uczestnicy wypełnili ankiety ewaluacyjne.

Policjanci z którymi rozmawiali członkowie delegacji KMPT pozytywnie ocenili zaprezentowaną im formułę szkoleniową. Mówili też o dużym z ich strony zapotrzebowaniu na szkolenia i warsztaty dotyczące ochrony praw człowieka, podparte praktycznymi sytuacjami z codziennej pracy policjanta.

W opinii KMPT szkolenia z zakresu praw człowieka powinny mieć charakter systematyczny i obejmować funkcjonariuszy wszystkich szczebli jednostki. Duży nacisk

⁷⁸ Zob. Wytyczne nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie wybranych procedur i sposobu sprawowania nadzoru nad postępowaniem policjantów lub innych wyznaczonych osób z przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, pozostającymi na wyposażeniu Policji (Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji z dnia 9 sierpnia 2018 r., poz. 82), § 4 ust. 1 pkt. 1); § 8 ust. 1 oraz załącznik nr 1 do wytycznych.

należy położyć nie tylko na część teoretyczną, ale również aspekt praktyczny. Policjant powinien wiedzieć, jak zachować się w określonych sytuacjach, w zgodzie z międzynarodowymi standardami praw człowieka. Pożądane jest posługiwanie się rzeczywistymi przykładami jakie zaistniały w toku służby (tzw. *case study*) oraz wypracowanie w oparciu o nie właściwych wzorców postępowania. Dużą wartość edukacyjną stanowi także wymiana doświadczeń z funkcjonariuszami innych jednostek oraz wykorzystywanie fachowej literatury z zakresu ochrony praw człowieka oraz raportów krajowych i międzynarodowych instytucji monitorujących jednostki policyjne (np. CPT, SPT, KMPT).

Szkolenie funkcjonariuszy jest bowiem, jak wskazuje SPT, mechanizmem zapobiegania torturom. Powinno ono obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach, mieć charakter prewencyjny, przekrojowy oraz zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu⁷⁹.

Również w opinii CPT systematyczne szkolenia funkcjonariuszy są elementem kluczowym dla poprawy praktyk policyjnych⁸⁰. Dla profesjonalizmu działań funkcjonariuszy i przeciwdziałania torturom konieczne są szkolenia z zakresu:

- standardów ochrony praw człowieka⁸¹,
- użycia siły zgodnie z zasadami legalności, konieczności i proporcjonalności⁸²,
- zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania⁸³,
- umiejętności dochodzeniowych (w tym technik prowadzenia rozmów i przesłuchań) z należyтым uwzględnieniem wieku, płci, stanu zdrowia, niepełnosprawności lub innych cech, które sprawiają, że osoby objęte dochodzeniem są szczególnie narażone na niewłaściwe zachowania⁸⁴,
- komunikacji interpersonalnej, która w ocenie CPT, doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc⁸⁵.

⁷⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Meksyku, CAT/OP/MEX/1, § 95.

⁸⁰ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71.

⁸¹ Tamże.

⁸² Tamże.

⁸³ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 21.

⁸⁴ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71; . Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Grecji, CPT/Inf (2017) 25, § 66.

⁸⁵ Zob. Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 59-60.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z Protokołem stambulskim⁸⁶. Jest to oficjalny dokument ONZ, który zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur, wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów medycznych), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym dla policjantów w szerokim aspekcie ich codziennej służby.

SPT wskazuje, że Protokół stambulski jest niezbędnym narzędziem w wykrywaniu, dokumentowaniu i zgłaszaniu tortur i jako taki zniechęca do ich stosowania⁸⁷. Wszystkie osoby sprawujące nadzór nad osobami zatrzymanymi oraz zajmujące się dokumentacją i śledztwem w sprawie tortur i złego traktowania (w tym także funkcjonariusze Policji) powinny zostać przeszkolone w zakresie jego stosowania⁸⁸.

KMPT zaleca systematyczne promowanie i odświeżanie wiedzy funkcjonariuszy wszystkich szczebli w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur. Rekomenduje także, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, udzielaniem pierwszej pomocy.

Z uwagi na posiadanie przez jednostkę paralizatora oraz możliwe potencjalne ryzyko dla zdrowia, jakie może stanowić użycie urządzenia służącego do obezwładnienia za pomocą energii elektrycznej, KMPT prewencyjnie zaleca przypomnienie funkcjonariuszom uprawnionym do używania urządzenia o zasadach ich właściwego stosowania oraz przeszkolenie ich w zakresie:

- potencjalnych medycznych skutków użycia,
- sytuacji zwiększających ryzyko dla życia i zdrowia,
- standardów międzynarodowych odnoszących się do użycia broni elektrycznej, w szczególności standardów CPT i uwag przedstawionych polskim władzom w sprawozdaniu z wizyty w 2017 r.,

⁸⁶ Zob. Protokół stambulski. Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania; Biuro Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka; Professional Training Series No. 8/Rev.1.; Nowy Jork i Genewa 2004.

⁸⁷ Zob. Raport z wizyty w Portugalii, CAT/OP/PRT/1, § 93.

⁸⁸ Tamże, § 34 i 93.

- udzielania pierwszej pomocy⁸⁹.

W raporcie z wizyty w Polsce w 2017 r. CPT zalecił polskim władzom przypomnienie funkcjonariuszom zasad właściwego postępowania w odniesieniu do użycia tasera oraz egzekwowanie tych zasad. Zdaniem CPT należy wyjaśnić wszystkim policjantom, że paralizatory mogą być używane tylko wtedy, gdy istnieje realne i bezpośrednie zagrożenie życia lub ryzyka poważnych obrażeń. Użycie takiej broni wyłącznie w celu wyegzekwowania zastosowania się do polecenia, jest niedopuszczalne. Użycie paralizatora powinno być regulowane zasadami konieczności, pomocniczości, proporcjonalności, wczesnego ostrzegania (jeżeli jest to wykonalne) i ostrożności. Ponadto korzystanie z takiej broni powinno być dozwolone tylko wtedy, gdy łagodniejsze środki przymusu (jak negocjacje i perswazja, ręczne techniki kontroli, itp.) nie powiodły się lub są niewykonalne i jest to jedyna możliwa alternatywa dla zastosowania metody stwarzającej większe ryzyko obrażeń lub śmierci (np. broni palnej)⁹⁰.

W opinii CPT funkcjonariusze, którym przyznaje się uprawnienie do używania paralizatorów, powinni być poddani specjalnej selekcji podczas której należy wziąć pod uwagę ich odporność na stres i roztropność. Program szkolenia zawodowego takich funkcjonariuszy powinien zawierać informacje kiedy jej użycie jest niewłaściwe z powodów medycznych, jak również szkolenie z zakresu pierwszej pomocy (np. w razie upadku, oparzeń, ran spowodowanych pociskami, zakłócenia pracy serca, stanu delirium z pobudzeniem)⁹¹.

CPT wskazuje również, że każdy, przeciwko komu użyto tasera powinien w każdym przypadku zostać poddany badaniu lekarskiemu i gdy to konieczne, zabrany do szpitala (niezależnie od skutków użycia, w tym także w sytuacjach, gdy brak jest widocznych obrażeń lub nie zaobserwowano negatywnych skutków użycia paralizatora na stan zdrowia)⁹².

W zakresie stosowania broni elektrycznej i odpowiednich szkoleń funkcjonariuszy wypowiedział się niedawno również Komitet Praw Człowieka ONZ (Human Rights Committee), który wskazał, że stosowanie broni elektrycznej powinno być ograniczone

⁸⁹ Zob. Wyciąg z Dwudziestego Sprawozdania Ogólnego pt. *Broń elektryczna*, CPT/Inf (2010) 28-part, Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 21-22; Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990; Human Rights Committee, General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, 30 October 2018, CCPR/C/GC/36, § 14.

⁹⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 22.

⁹¹ Zob. Wyciąg z Dwudziestego Sprawozdania Ogólnego pt. *Broń elektryczna*, CPT/Inf (2010) 28-part, § 75, 79, 80, 81.

⁹² Tamże, § 81.

wyłącznie do funkcjonariuszy organów ścigania, którzy przeszli odpowiednie szkolenie i musi być ściśle regulowane, zgodnie z obowiązującymi normami międzynarodowymi, w tym zasadami ONZ dot. użycia siły i broni palnej przez funkcjonariuszy organów ścigania⁹³.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Komendantowi Komisariatu Policji w Ząbkach:

1. Zaprzestanie praktyki rutynowego dokonywania kontroli osobistej osób zatrzymanych. Kontrola osobista powinna być stosowana jedynie w wyjątkowym, uzasadnionym specyfiką sytuacji przypadku i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka;
2. Realizację kontroli osobistej w sposób etapowy oraz zapoznanie funkcjonariuszy z obowiązującym w tym zakresie przepisami ustawy o Policji;
3. Zaprzestanie stosowania kajdanek podczas badań medycznych i wypracowanie, w porozumieniu z personelem medycznym, alternatywnych rozwiązań, które pogodzą kwestię bezpieczeństwa z poufnością badań i tajemnicą lekarską;
4. Stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne;
5. Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych;
6. Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich osób wobec których użyto paralizatora, bez względu na ewentualne następstwa jego użycia;
7. Przeprowadzanie badań medycznych osób zatrzymanych poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza Policji, chyba że osoba wykonująca badanie podejmie inną decyzję;
8. Rejestrację audio-wideo przesłuchań;
9. Systematyczne promowanie i odświeżanie wiedzy funkcjonariuszy wszystkich szczebli w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur;

⁹³ Zob. Human Rights Committee, General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, 30 October 2018, CCPR/C/GC/36, § 14; Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990.

10. Włączenie do programów i kursów policyjnych zagadnień związanych z: Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, udzielaniem pierwszej pomocy;
11. Przypomnienie funkcjonariuszom uprawnionym do używania tasera o zasadach właściwego używania paralizatora oraz przeszkolenie ich w zakresie potencjalnych medycznych skutków użycia, sytuacji zwiększających ryzyko dla życia i zdrowia, udzielania pierwszej pomocy oraz standardów międzynarodowych odnoszących się do użycia broni elektrycznej, w szczególności standardów CPT i uwag przedstawionych polskim władzom po wizycie w Polsce, w 2017 r.;
12. Wyeksponowanie w widocznym miejscu przy wejściu do Komisariatu oraz na jego terenie danych teleadresowych: instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji oraz informacji o możliwości złożenia skargi w strukturze Policji;
13. Zapewnienie, by wszystkie osoby zatrzymane były informowane w sposób zrozumiały o przysługujących im prawach, od samego początku pozbawienia wolności. Pouczenie powinno nastąpić poprzez udzielenie w chwili zatrzymania jasnej, ustnej informacji, która następnie dopiero powinna być uzupełniona o informację pisemną;
14. Odnotowywanie w dokumentacji, w jakim języku komunikuje się zatrzymany cudzoziemiec, czy posługuje się on językiem polskim oraz w jakim języku i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie. Wszelkie podpisywane przez cudzoziemców pouczenia i oświadczenia powinny być tłumaczone na język dla nich zrozumiały. W przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza, niezależnie od podstawy zatrzymania;
15. Odnotowywanie w rejestrze wszystkich osób wchodzących na teren Komisariatu, niezależnie od celu ich wizyty. Rejestr powinien zawierać następujące informacje: dane wchodzącego, datę i godzinę wejścia i wyjścia z jednostki, nr pokoju, nazwisko funkcjonariusza do którego udaje się interesant, powód wejścia (np. stawienie się na wezwanie), informację o zatrzymaniu i przewiezieniu

zatrzymanego w inne miejsce (np. do prokuratury, sądu, aresztu, szpitala, na czynności procesowe itd.);

16. Odnotowywanie w ewidencji pobrania i zdania przedmiotu przeznaczonego do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej daty i godziny pobrania i zdania tasera oraz w przypadku pobrania urządzenia przez inną osobę niż użytkownik, powodu pobrania (np. w rubryce *uwagi*);
17. Umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji;
18. Dokonanie przeglądu potrzeb pod kątem modernizacji jednostki i możliwości ich realizacji, w świetle uwag przedstawionych w pkt. 5.2 a) raportu;
19. Zapewnienie funkcjonariuszom Policji aktualnych tekstów aktów prawnych do realizacji zadań służbowych;
20. Zapewnienie funkcjonariuszom Policji odpowiedniej ilości materiałów biurowych.

II. Komendantowi Powiatowemu Policji w Wołominie:

1. Zwiększenie liczby funkcjonariuszy pełniących służbę w Komisariacie Policji w Ząbkach;
2. Wycofanie z użytkowania pojazdu nr ZZ647 (nr rejestracyjny HPZ B145) i zapewnienie jednostce nowego pojazdu służbowego, spełniającego międzynarodowe standardy przewozu osób zatrzymanych, wskazane w pkt. 5.2.b) raportu.

III. Komendantowi Stołecznemu Policji:

1. Zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych.